Stockholms läns landsting

21

Återrapportering av arbetet utifrån måltidsvisionen

LS 1205-0732

Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2018-02-14

LS 1205-0732

Landstingsstyrelsen

Återrapportering av arbetet utifrån måltidsvisionen

Föredragande landstingsråd: Irene Svenonius

Ärendebeskrivning

Återrapportering av uppdrag att sammanfatta arbetet för att uppnå visionen för måltidssituationen i landstinget samt förslag till fortsatt styrning av arbetet med att skapa en positiv måltidssituation för patienter i landstingsfinansierad vård.

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta

att lägga rapporteringen av arbetet utifrån måltidsvisionen till handlingarna

att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att styra och följa upp arbetet med att skapa en god måltidssituation för patienter i all landstingsfinansierad slutenvård

att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att se över fortsatt behov av ett nätverk för måltidsfrågor samt ett pris för att stödja arbetet med att skapa en god måltidssituation för patienter i all landstingsfinansierad vård och vid behov ansvara för nätverket och priset.

Landstingsrådsberedningens motivering

Måltiden är en viktig del av vården. Landstinget bedriver sedan flera år ett aktivt arbete för att patienterna ska få en positiv måltidsupplevelse. En viktig utgångspunkt i detta arbete är den måltidsvision som landstingsfullmäktige antog 2012 och som föregicks av en måltidsutredning, där olika aspekter av maten och måltiderna belystes.

Efter att måltidsutredningen avslutats beslutades att varje vårdverksamhet inom Stockholms läns landsting självständigt ska få besluta om frågor kring

sin kostförsörjning. Måltidsutredningen ställde också krav på att landstingets vårdverksamheter bedriver ett strategiskt och operativt nutritionsarbete och att alla patientmåltider ska utformas för att uppnå en positiv måltidsupplevelse. Ett nätverk för erfarenhetsutbyte startade, och för att uppmärksamma framgångsrika exempel har sedan 2014 ett årligt måltidspris delats ut.

Landstingets akutsjukhus och Stockholms läns sjukvårdsområde arbetar nu systematiskt med att utveckla måltidssituationen för patienterna med utgångspunkt i den av fullmäktige beslutade måltidsvisionen. Frågorna om mat, näring och måltidsupplevelser har lyfts fram i verksamheterna och kompetensen har höjts.

I enlighet med inriktningen att decentralisera beslut om kostförsörjning har verksamheterna arbetat på olika sätt men vid behov också samordnat exempelvis utbildningar och erfarenhetsutbyten. Beslut har fattats om att Nya Karolinska i Solna ska få ett tillagningskök. På Danderyds sjukhus har ett dietkök inrättats och nyligen invigdes Södersjukhusets nya tillagningskök. Genom att patienterna erbjuds godare måltider och större valfrihet ökar patienternas matlust och matintag. Samtidigt reduceras mängden svinn, vilket är en stor vinst för miljön.

Även landstingets miljöprogram för åren 2017 till 2021 sätter ambitiösa mål kring landstingets patientmåltider. För att minska miljöpåverkan från patientmåltider satsar landstinget bland annat på att minska matsvinn och öka andelen lokalproducerade och ekologiska livsmedel. Landstinget ställer även höga krav på djurskydd och på låg användning av antibiotika i djurproduktionen.

Den tydliga kopplingen mellan sjukvården och måltidsupplevelsen gör att hälso- och sjukvårdsnämnden bör fortsätta arbetet med att styra och följa arbetet för att skapa en positiv måltidsupplevelse för patienter i all landstingsfinansierad vård.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 12 januari 2018

Irene Svenonius

Gustaf Drougge

2018-01-12
LS 1205-0732

Landstingsstyrelsen
Landstingsstyrelsens förvaltning
SLL Personal och utbildning
Lena Halvardson Rensfelt

Landstingsstyrelsen

Återrapportering av arbetet utifrån måltidsvisionen

Ärendebeskrivning

Återrapportering av uppdrag att sammanfatta arbetet för att uppnå visionen för måltidssituationen i landstinget samt förslag till fortsatt styrning av arbetet med att skapa en positiv måltidssituation för patienter i landstingsfinansierad vård.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 12 januari 2018

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslår landstingsfullmäktige besluta

att lägga rapporteringen av arbetet utifrån måltidsvisionen till handlingarna

att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att styra och följa upp arbetet med att skapa en god måltidssituation för patienter i all landstingsfinansierad slutenvård

att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att se över fortsatt behov av ett nätverk för måltidsfrågor samt ett pris för att stödja arbetet med att skapa en god måltidssituation för patienter i all landstingsfinansierad vård och vid behov ansvara för nätverket och priset.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
Landstingets akutsjukhus och Stockholms läns sjukvårdsområde har arbetat systematiskt med att utveckla måltidssituationen för patienterna med utgångspunkt i måltidsutredningen och måltidsvisionen. Förvaltningen föreslår att fullmäktige uppdrar åt hälso- och sjukvårdsnämnden att fortsätta arbetet med att styra och följa arbetet för att skapa en positiv måltidsupplevelse för patienter i all landstingsfinansierad slutenvård.

Bakgrund
Landstingsfullmäktige fattade den 8 maj 2012 ett antal beslut med utgångspunkt i Måltidsutredningen 2011-2012 (LS 1104-0575). Besluten handlade bland annat om att anta en vision för måltidssituationen i landstingets hälso- och sjukvårdsverksamheter med tillhörande strategier för perioden maj 2012 till och med den 31 augusti 2016. Visionen var

> *År 2016 serveras alla patienter, inom Stockholms läns landsting en god smaklig och näringsriktig mat utifrån deras individuella behov, önskemål och preferenser för att de ska få en positiv måltidsupplevelse. Maten serveras i en stimulerande måltidsmiljö och det finns tillgång till mat dygnet runt. Närstående och medföljande ska kunna köpa varm mat dygnet runt.*

Till visionen kopplades nedanstående strategier:

- *Alla verksamheter ska bedriva ett strategiskt och operativt nutritionsarbete.*

- *Alla patientmåltider ska utformas för att uppnå en positiv måltidsupplevelse som helhet. FAMM[1] kan vara en lämplig utgångspunkt*

- *Alla patienter ska kunna välja mat och dryck samt när man vill äta.*

- *Närstående och medföljande ska kunna köpa mat dygnet runt.*

[1] Five Aspects of Meal Model (Måltidens fem aspekter)

- *Alla verksamheter ska ha fokus på att höja kompetensen hos relevanta yrkesgrupper om matens och näringens betydelse för patienters tillfrisknande och rehabilitering.*

- *Vid ny- och ombyggnation av vårdlokaler ska tillagningskök alltid utredas som ett alternativ.*

- *Vid ny- och ombyggnation av vårdlokaler ska de utformas för att skapa förutsättningar för en stimulerande måltidsmiljö och optimal nutritionsbehandling.*

- *Landstinget ska verka för att FoU-medel avsätts till patientnära forskning om nutritionsbehandling, ätstödjande åtgärder och utvärdera modeller för att förbättra måltidssituationen samt om hälsoekonomiska effekter av en utvecklad måltidssituation.*

Den övergripande slutsatsen i måltidsutredningen var att patienter har olika behov och önskemål om mat och näring. Behoven kan variera såväl på gruppnivå som på individnivå. Landstingets verksamheter har också olika förutsättningar för att tillhandahålla mat och skapa förutsättningar för en god måltidsmiljö. Därför fattade landstingsfullmäktige beslut om att inom ramen för en budget i balans samt Stockholms läns landstings investeringsstrategi och -plan, bemyndiga styrelserna för Södertälje sjukhus AB, Danderyds sjukhus AB, Stockholms läns sjukvårdsområde samt S:t Eriks ögonsjukhus AB att självständigt hantera kommande beslut om kostförsörjningen för sina verksamheter. Syftet var att skapa förutsättningar för lösningar med utgångspunkt i de lokala förutsättningarna och patienternas behov.

Fullmäktige beslutade också att inom ramen för en budget i balans samt Stockholms läns landstings investeringsstrategi och -plan, bemyndiga styrelsen för Karolinska Universitetssjukhuset att självständigt hantera kommande beslut om kostförsörjningen för Karolinska universitetssjukhuset i Solna och Huddinge, men inte för Nya Karolinska Solna (NKS).

Landstingsstyrelsen fattade den 5 mars 2013, § 39, beslut om att godkänna tilläggsavtal om byggandet av ett tillagningskök på NKS (LS 1202-0263). I

och med det beslutet gick arbetet med att skapa förutsättningarna för en individanpassad och högkvalitativ måltidssituation på NKS in i ett nytt skede. Därefter har ett arbete inletts för att skapa ett måltidskoncept som ger patienterna ett behovsorienterat måltidserbjudande med utgångspunkt i landstingets måltidsvision med tillhörande strategier. Detta innefattar frågor som menyval, logistik, utbildning av medarbetare med mera. Det innebär också att en grund ska skapas för att olika former av patientnära forskning, inom t.ex. nutrition och behandlingsforskning, ska kunna bedrivas inom ramen för NKS forsknings- och utbildningsuppdrag. Landstingsfullmäktige beslutade den 19 juni 2013 att uppdra åt styrelsen för Karolinska Universitetssjukhuset att självständigt hantera kommande beslut om kostförsörjningen för Nya Karolinska Solna, inom ramen för en budget i balans samt Stockholms läns landstings investeringsstrategi och -plan.

Landstingsfullmäktige uppdrog också till landstingsstyrelsen, den 8 maj 2012, att inrätta ett nätverk för måltidsfrågor. I måltidsutredningen nämns ett antal frågor som nätverket borde fokusera på. Det var bland annat erfarenhetsutbyte, utbildningsinsatser och omvärldsbevakning. Ett förslag var också att nätverket skulle instifta ett pris för goda exempel inom måltidsområdet.

Överväganden
Landstingets akutsjukhus och Stockholms läns sjukvårdsområde har arbetat systematiskt med att utveckla måltidssituationen för patienterna med utgångspunkt i måltidsutredningen och måltidsvisionen. Frågorna om mat, näring och måltidsupplevelse har lyfts fram i verksamheterna och kompetensen har höjts. Verksamheterna har arbetat på olika sätt men också samordnat exempelvis utbildningar och erfarenhetsutbyten. Nedan sammanfattas verksamheternas arbete med utgångspunkt i de övergripande områden som måltidsutredningen lyfte fram.

Måltidsförsörjning
Karolinska Universitetssjukhuset, Danderyds Sjukhus AB, Södertälje Sjukhus AB och delar av de verksamheter som drivs av Stockholms läns sjukvårdsområde har genomfört lokala upphandlingar av måltidsförsörjning sedan det tidigare landstingsgemensemma kostförsörjningsavtalet löpte ut den 31 mars 2015. I upphandlingarna har tydliga kvalitetskrav ställts med utgångspunkt i den kunskap som samlades in i samband med måltidsutredningen. Fokus är på att det ska finnas ett brett utbud för patienten att välja på och att patienterna ska uppleva att

maten smakar bra. Upphandlingarna har anpassats utifrån lokala förutsättningar och olika patientgrupper. Gemensamt är dock att det finns krav på att patienterna ska kunna välja när de vill äta och det ska finnas tillgång till mellanmål och lättare måltider som till exempel soppa.

Södersjukhuset AB har fortsatt måltidsförsörjning från köket på Rosenlunds sjukhus i väntan på att det egna tillagningsköket kan tas i bruk. TioHundra AB har sedan tidigare egna tillagningskök som förser verksamheterna med mat.

Tillagningskök

I måltidsutredningen lyftes fördelarna med att ha ett tillagningskök i direkt anslutning till vårdplatserna. Danderyds Sjukhus AB utredde möjligheterna att bygga ett tillagningskök men landade i en lösning med en ny upphandling av patientmat som lagas externt och byggde ett mindre dietkök där mat till patienter med särskilda behov kan tillredas och snabbt nå ut till patienterna.

Södertälje Sjukhus AB utredde också möjligheten att bygga ett tillagningskök. Utredningen visade bland annat att det skulle bli kostsamt att bygga ett tillagningskök. Eftersom sjukhuset är förhållandevis litet skulle det också vara svårt att få en rimlig kostnadsbild per portion vid tillagning i eget kök då volymerna skulle bli små.

Karolinska Universitetssjukhuset utreder möjligheterna för att bygga ett tillagningskök även i Huddinge. En innovationsvänlig upphandling av utveckling av måltidsverksamheten vid Karolinska Universitetssjukhuset samt drift av tillagningskök har genomförts genom konkurrenspräglade dialoger. Upphandlingen innefattar ett leveransavtal och ett forsknings- och innovationspartnerskapsavtal. Lösningen innehåller såväl patientmåltider som måltidsvärdar i vårdavdelningskök veckans alla dagar, en integrerad IT-lösning samt en väldefinierad samarbetsorganisation och ett partnerskap inom forskning, utveckling och innovation.

Södersjukhuset AB:s styrelse fattade 2011 beslut om att bygga ett tillagningskök som beräknas kunna tas i drift under första halvåret 2018. Ett nytt måltidskoncept med mer individanpassad mat och ett bredare urval kommer att sjösättas när köket tas i bruk.

Stockholms läns sjukvårdsområde har sedan länge ett tillagningskök på Rosenlunds sjukhus som förser delar av verksamheten med mat.

Kompetens och utbildning
En landstingsgemensam utbildning för måltidsvärdar har utarbetats av verksamheterna. Utbildningen handlar om hela måltidsprocessen och hur man kan påverka patienternas måltidsupplevelse. Ett flertal måltidsvärdar har utbildats i syfte att bland annat säkerställa att alla patienter får rätt kost och höja kompetensen och statusen kring att arbeta med patientmåltider. Syftet med måltidsvärdar är att en person som har kompetens om mat och måltider arbetar med de frågorna och ansvarar för måltidshanteringen på en avdelning. Södersjukhuset har också infört en föreläsning om nutrition för nyutbildade sjuksköterskor.

Måltidsmiljön
Måltidsutredningen lyfte fram hur måltiden som helhet påverkar upplevelsen av maten. Genom att utveckla bland annat måltidsmiljön skapas förutsättningar för en bättre måltidsupplevelse. Alla verksamheter har bland annat vid renoveringar utvecklat måltidsmiljön i dagrum och matsalar. Den generella kompetenshöjningen medför också att maten kan serveras på ett mer tilltalande sätt.

Strukturerat arbetet
Verksamheterna har utvecklat arbetet med att säkra nutritionsarbetet genom olika typer av strukturer för nutritionsråd eller motsvarande. I nutritionsråden finns flera olika kompetenser representerade. Vissa verksamheter har också olika typer av nätverk kring nutrition och måltider exempelvis för måltidsvärdar eller nutritionsansvariga sjuksköterskor.

Möjlighet för anhöriga att köpa lagad mat
Måltidsvisionen slog fast att anhöriga skulle ges möjlighet att köpa lagad mat dygnet runt. Den delen av visionen har varit svår att leva upp till i vissa verksamheter. Eftersom det är tekniskt och arbetsmiljömässigt komplicerat att hantera betalning från anhöriga på avdelningarna är det svårt att sälja lagad mat vid de tider på dygnet då restaurangerna är stängda. På de flesta sjukhusen finns någon typ av automat där anhöriga kan köpa lättare förtäring. På vissa avdelningar där anhöriga spenderar mycket tid har lokala lösningar kunnat genomföras.

Fortsatt arbete för att utveckla måltidssituationen
Förvaltningen gör bedömningen att måltidsutredningen och de beslut som fattats med utgångspunkt i den har gett positiva effekter på måltidssituationen för patienter som vårdas i landstingets verksamheter. Uppdraget att hantera måttidsfrågan var vid den tidpunkt måltidsutredningen genomfördes delegerad till dåvarande produktionsutskottet. Produktionsutskottets ansvar omfattade landstingets egna hälso- och sjukvårdsverksamheter. Delar av den landstingsfinansierade slutna vården utförs av andra utförare på uppdrag hälso- och sjukvårdsnämnden. Förvaltningen gör bedömningen att det är angeläget att landstingets verksamheter fortsätter arbetet med att utveckla måltidssituationen. Det är också angeläget att det arbetet även sker hos övrig landstingsfinansierad vård. Därför föreslås att hälso- och sjukvårdsnämnden får i uppdrag att fortsätta styra och följa arbetet med att utveckla måltidssituationen i all landstingsfinansierad slutenvård.

Nätverk för erfarenhetsutbyte
Landstingsfullmäktige uppdrog den 8 maj 2012 (LS 1104-0575) till landstingsstyrelsen att inrätta ett nätverk för måltidsfrågor. I måltidsutredningen nämndes ett antal frågor som nätverket borde fokusera på. Det var bland annat erfarenhetsutbyte, utbildningsinsatser och omvärldsbevakning. Ett förslag var också att nätverket skulle instifta ett pris för goda exempel inom måltidsområdet. Nätverket skulle enligt utredningen bestå av representanter från landstingets verksamheter som serverar mat till patienter samt en representant från landstingsstyrelsens förvaltning. Nätverket har fungerat som ett stöd för landstingets verksamheter i arbetet med att ta över ansvaret för den egna måltidsförsörjningen. Förvaltningen föreslår att hälso- och sjukvårdsnämnden får i uppdrag att se över behovet av, och vid behov ansvara för, ett nätverk för måltidsfrågor för att stödja arbetet med att skapa en god måltidssituation för patienter i all landstingsfinansierad vård.

Pris för goda exempel inom måltidsområdet
Det nätverk för erfarenhetsutbyte som fullmäktige inrättade instiftade ett pris för goda exempel inom måltidsområdet. Priset har gått till enheter eller medarbetare som arbetade för att landstingets måltidsvision skulle uppnås. Syftet med priset har varit att uppmärksamma de verksamheter och medarbetare som bedrivit ett strukturerat arbete för att förbättra patienternas måltidsupplevelse. Förvaltningen föreslår att hälso- och sjukvårdsnämnden får i uppdrag att se över behovet av ett pris för att stödja

arbetet med att skapa en god måltidssituation för patienter i all landstingsfinansierad vård och vid behov ansvara för priset.

Ekonomiska konsekvenser
Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Malin Frenning
Landstingsdirektör

Carl Rydingstam
Chef ledningsstaben

Beslutsexpediering:
Akt
Hälso- och sjukvårdsnämnden
Ledningsstaben

Godkänd av Malin Frenning, 2018-01-02